

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Betegek. *)

„Az utcákra hozák ki a betegeket és letevék azokat ágyakban és nyoszolyákban, hogy azoknak valamelyikét az oda járulandó Péternek csak árnyéka érne.“
Csel. 5, 15.

E megható kép vonult el lelkem előtt akkor, midőn egy más cikkben egyházi életünk némely betegeit a nyilvánosság utcájára kivettem; s bár az ott feltüntetett bajok magukban is érdemesek arra, hogy figyelmet keltvén rájuk vetődnek Péter gyógyító árnyéka; mégis hogy semmi elhallgatva ne legyen, tovább kell mennem a betegek előhozásának jószándéku munkájában.

Tovább kell mennem, még pedig abban a meggyőződésben, hogy midőn felszólalok sokak elhallgatott, s itt-ott eszmecsere alá bocsátott, magán vélekedését is szellőztetem.

Hogy betegek vagyunk: azt hiába akaróknak palástolni, sőt mert a rejtett seb a lepel alatt, gyógyír nélkül, inkább mélyebbul és pusztit, csak magunk ellen vétenénk, ha, nem szomorú dicsekedésből, hanem azon szent óhajással ki nem mutatnánk azokat, hogy érintvén őket a köz lelkiismeret árnyéka, annak hatása alatt meggyógyuljanak.

Egy szent örökségünk van nekünk, az emberi intézmények lehető legtökélyesbike, mely a nagyszabásu erők szerzeménye ugyan, de azért nem zárja ki működési köréből egyikét is azoknak, kik „egyek a Krisztusban.“

Egy megtestesült nagy eszme maradt ránk a multból, mely a lelki szabadság vára s mely az evangéliom örök szegletkövét fogadván el sziklaalapul, nyugodtan tekint az embertengerre, mert hite: hogy a valóság gyönyé, melyet magában foglalt csak ragyogóbbá csiszolják az egymást rontó hullámok.

*) A „De profundis“ emelkedett lelkü szerzőjétől való e megható cikk. Szerk.

E szent eszme e szent örökség, az önkormányzat, mely magából fejt, magában öleli létfeltételeit. Hát — kérde tán valaki — ezt is a betegek közé hurcolod? hiszen ezt a börtön penésze sem rozsdásította meg, a vérrel hintés sem szárasztotta ki gyökerét, az erőszak ollója sem volt erős megnyirbálni lombjait: miért kellene erre Péter árnyéka?

Tudom én is a zivatart, mely e nagy örökség elpusztításán orkánkodott, kísértem a vérnyomokat, melyek bölcsőjéig vezetnek; hallottam a pokol dalát, mely a Lutherani comburantur et extirpentur szövegben lett kifejezve; ismerem a karnagyokat, kik a szöveg martyr énekéhez minden perczen készek valának vad bigottsággal verni az ütenyt; de tudom az 1790/1 derü történetét is, az utóbbi nap fogyasztási sötét törekvésnek szemtanuja voltam; hallottam az ősz Főpásztor szavát: hogy Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint az embereknek, s láttam, mikép állott mint lángpallosu Cherub roppant gyülekezetünk közepén önmagát is biztatólag: ne hagyjátok el a ti gyülekezeteket! láttam az ifjontan nagyokat, kik az áldás osztásban fentartották a megvénhedett Áronnak kezeit; mind ezt részben tudom; részben láttam, s mert láttam, ép ezek behatása alatt, nem tudom jól mondom-e? de ki kell mondanom, hogy e sokkép meghurczolt, megtépett, vérrel szentelt kincsünk alkalmazásában, ha betegek nem volnánk is, de gyengélkedünk, s óhajtunk kell, hogy Péter gyógyító árnyéka érintené gyengélkedésünket!

Ugy-é, ez a szó: önkormányzat, nem azt a műveletet fejezi csak ki, hogy: bele beszéljünk a közügyekbe, hanem azt is, hogy a közjólét, közszükség közelohaladás anyagi eszközeinek reánk háruló részét tegyük a közös oltárra; a jog mélesébe töltsük a kötelesség olaját? ha ezt is jelenti, miért van az például, hogy: a debreczeni főiskola építéséhez — mint az autonom egyházak közös világító tornyának építéséhez, nem kötelezőleg, hanem csak kegyelem adománynyal lehetett járulniok vagy azt is mellőzniök — azoknak, kiket az önkormányzati jog élvezeténél fogva, az adakozásra szorítani lehetett és kellett volna? Miért van, hogy míg egyik egyház önmaga megeröltetésével követ hor-

dott adományában a nagyszerű épülethez, addig a másik — pedig talán népesebb egyház? adományának homokszemeit is gyéren nyújtotta és nyújthatta ahhoz, a nélkül, hogy a betegség mulasztásának szégyenét hordoznia kellene; avagy nem tizen tisztultunk-é meg? Miért van, hogy olyak is hiányozhattak az építetők közül, kiknek módjuk van, s kötelesség tudatával is értelmezni tudják az autonómiát? én hiszem, hogy ha ez nem így történt vala, vagyis ha az autonom Főhatóság saját jogkörében — mint teheté vala — komoly erélyvel lép fel a megadóztatásnál, és nem kiméli sem az ősök fényében sütkérező magasságot, sem a filléreket nyújtható mélységet — most nem kellene az államsegély jelentékeny részét az építési költségek törlesztésére visszatartani, a melyre különben oly sok vigasztalan nemes kebel függesztette reményét!

Én azt hiszem, hogy a közterhek szétoztási műveleténél, talán nem lenne helyénkívüli, ha Péter árnyékában erősebb, s minden jogélvezőt egyaránt kötelező rendszabály alkottatnék!

Most menjünk tovább. Van-e még betegünk, kit utczára tegyünk?

Igenis van betegünk, vagy talán úgy is mondhatom: betegek vagyunk!

Vén ember vagyok, s a sors úgy akarta, hogy a rosszakarát sem gyanusíthat azzal, hogy: pro domo mea beszélnek. — Magamat illetőleg türhetőbb helyzetet, mint minőben vagyok, nem is vártam, nem is érdemeltem, a panaszok, miknek kifejezést adtam, csak részben vonatkoznak rám, hanem igenis rajzai azok annak a sivár állapotnak, mely alatt tehetségesebb pályatársaim nyomorognak, de előre vetett sötét árnyai annak a talán közel jövendőnek is, a melyben családunkat találni és látni fogja az érző vagy hideg kebel egyiránt.

Én közel vagyok a pálya végéhez! — mint pásztor-tűz, a sötét magányban fellobbant kis lángom, és láttam és bevilágolni akartam a kis kört, melyben másokkal én is mozogtam . . . s elgondolom . . . mily nagy lesz a családok homálya, ha mécsük kialuszik, ha a pásztor-tűzet hamv borítja be?!

Felfogásom szerint betegek, vagy legalább gyengélkedők vagyunk a l e l k é s z v á l a s z t á s m ó d o z a t á b a n, nem azért, hogy a szent nyáj minden egyes tagjának szava érvényes abban, hanem azért, hogy a választhatók személyes érdemének figyelembe vétele nélkül, nagyon széles határok közt gyakoroltatik a választás. Ne hirtelenkedjék senki ellenmondásával, nem akarok jogot korlátozni, nem! csak azt óhajtanám, és egyáltalában nem a magam érdekében, mert szükségem sincs rá — azt óhajtanám, hogy bizonyos nevek lennének kijelölve a választani akaró egyházak előtt, melyekből választaniok lehetne.

Tudjuk, hogy különbözők a lelki ajándékok: a tudo-

mány, a képesség, a hivatottság mértéke; tudjuk azt is, hogy a kik megvizsgálják a leendő lelkészeket, nemcsak mérlegelik azok szellemi értékét, hanem annak fokozatáról végérvényű oklevelet is állítanak ki, nemcsak, hanem a kitüntéssel vizsgázottak, mint figyelmet érdemlőbbek, köztudomás végett jegyzőkönyvileg a nyilvánosság előtt felmutattatnak.

Ezen elismerő s egyuttal a választottabbat jutalmazó, s más részről további önképesítésre buzdító eljárásnak, a mai legszélesebb körben szabadon mozogható lelkészválasztásnál én semmi gyakorlati hasznát nem látom! — mert a kitüntetett nevek elhangzanak; a jegyzőkönyvekre feledés pora rakodik, s csak ritkán és nagyon kivételesen van eset arra, hogy valaki képessége arányában helylyel jutalmaztassék.

Temérdek utja van a választók kedvhalászásának, melynek egynémélyikétől az önbecsérző vissza iszonyodik, míg a másik könnyen rá lép annak porondjára; ebből aztán következhetik, hogy a kinek képességéhez a tudományos közhaladás több reményt kötött, az örömtelen v a l ó jégkeze alatt elsorvad, de azért a kisebb mérvűnek ismert képesség nem kapott ösztönt arra, hogy ismeret körét gyarapítsa, s annak sugárait nagyobb térben is feltűnővé tenni szorgalmatoskodjék; szóval a képesség, mert gyarló állomásra jutott: elkedvetlenül, míg az átbocsátott annyira öntelt az elhalászott siker birtokában, hogy további önfejlesztésre — mint már szükségtelenre — nem is gondol. *)

Nem gyengélkedés, nem betegség-é hát egyházunk testén a nagyon kiszélesült lelkészválasztási szabadság? nem itt rejlik-é a szikla, melyen sok ifju lelkész kincscsel terhelt hajója sérülést kap?

Tudnék felemlíteni egyéneket, kiket mint önfényű csillagokat nagyot váró szemmel kísérték örvendő tanáraik; tudnék említeni neveket, melyek körül saját iskolatársaik szerető tisztelettel csoportosultak, mert azok az ő hiányaik homályára is fényt vetettek, de mi haszna említném fel? az élet másképp mérlegelt mint azok, kik illetékesen mérlegelték a szellemi kincsek mekkoraságát; miért mutatnám meg, hogy egyik a Tisza, másik a Latorcza, a harmadik stb. az Ung vizénél vagy Szatmár és Szabolcs vidékein, anyagi körülményeinek lelket kötő nyomása alatt exegetálja: a sok első lesznek utolsók, bibliai szavakat.

Hanem midőn a csak célzólag említettek nevét elhallgatom, kiteszem az utczára a korlátolatlan lelkészválasztási szabadságot, s ha csakugyan betegnek találnák azok, kik hajónkon révészkednek?! s ha a védő okokat

*) Szomorú való ez! tudományosságunk hanyatlásának egyik oka, — bámulatos kevesen érdeklődnek az egyházi irodalom iránt is jobb helyű ifjabb lelkészeink . . . olvasnak-e valamit? és mit? — ki mondja meg. S z e r k.

tulszárnyalná előttök is az ellenokok halmaza?! érintsék satnyuló lobogásu fáklyánk lángja élesztése tekintetéből, érintsék árnyékukkal a beteget! . . . akkor bizton hiszem, hogy meggyógyul.

S ha szüksége van egy családnak arra, hogy kenyéreszőjét ne nyugózzék ágyba erőtlenségei, és a zárt légkörben égő gyertyánál kívánatos, hogy a megkevesült légenyt szabad szél- lendület hozza meg? minden bizonynyal szükséges azoknak is, kik az evangyéliom égi fáklyáját veszik körül, hogy megnyerjék ne csak a lelkesült akaratot az önvilágosításra, hanem a megillető tért is, hol sugárait kiözönljék!

Panasz van, hogy a kor kívánalmaival nem tartunk egyenletes lépést, panasz, hogy a protestantismus zászlója, mint szárnyaszegett madár, nem leng kezünkben! panasz, hogy a hullám törő hajó kapesai tágulnak, s jósoltatik, hogy elvész az én népem, mert tudomány nélkül való . . . s a panaszok annyival súlyosabbak, hogy: igazak is.

Szüntessük meg a panaszt! mentesítsük a szellemet, mely bir kincsével az emelkedhetésnek, mentesítsük az anyagi szükség terhétől, hadd röpülhessen a magasba és szárnycsapásaival hadd üzze szét a homály kódét, melyből lételünk szemfödele is szövődhetnék! léptessék életbe, kiknek körükben áll, mint hajdan volt a fokozatos emelkedést- promotiót, mert: Szükségünk van arra, hogy az erősbek kedvet kapjanak a munkára, szükségünk van arra, hogy a pásztor-tüzek fellobogjanak, hiszen harcunk van, sajnálatos beharcs dul közöttünk, a vakult viadorok akarják Jovem compilare ad lumen suum! tehát Péter árnyékába a beteget, hogy érintse és gyógyítsa meg azt!

Hol kezdjük a munkát? talán azokon, kiknek életnapjuk hanyatlóban van? késő a szándék! magamról tudom, hogy kiltelt időtök vén szakállasok; nálunk a tetterő gyengült, s hanyatlott már a sir éje felé; felfogásunk nehéz, benuult gondolatinkra nem tudunk szóruhát sem ölneni, mit az előhaladt kor izlésesnek tartana — tehát

Ne azoknál kezdjük a betegek utcára tevését, kiket leörölt az idő; azok betegsége: az előrehaladt kor, azt nem gyógyítja semmi, csak a mély . . . a mély . . . melybe leszállandnak! hanem

Kezdjük az a r a n y i f j u s á g n á l, ott az iskolában legyen már felmutatva a pályabér, mely az ifjat lankadatlan szorgalomra buzdítja! Ott legyen köztudomásu dolog, hogy a jobb egyházakba csak azok birhatnak bejuthatási reményvel, kik a tudomány mézéből többet gyűjtöttek össze; higgyék el uraim! hogy ha nem csak buzdítunk a fáradalmas uton, hanem a tanyát is kilátásba helyezzük, a fészket is feltüntetjük, melyben a hű munkás célpontját megleli, nem lesz az a baj Dániában, a mely fölött most e leverő mondat hangzik el:

„Nem állithatunk i r o d a l m i k ö r t .“

Tehát ez is beteg, ott nyugszik a kórágyon, erre is gyógyító árnyék kell!

Ne vigyük ki azonban az utcára; tisztítsuk ki előbb a bajt okozó helyet, talán ugy is meggyógyul! Szép volna ugyé, ha az örökt ért adó vallás mezején, hol mások oly fáradhatlanul dolgoznak, mi közölünk is többen és többen vennénk fel egyegy virágot, s ügyes kézzel fölfejténék a rostokat, a szirmot, a kelyhets együttes egészökön rámutatnának a harmatcseppre,

mint az alkotó koronája gyöngyére; az illatra, mint Jákób lajtörjájára, melylyel a szellem, hogy földi salakjától tisztuljon: égre száll?! szép volna bizonyosan!

Dehát tisztítsuk ki a helyet; szabadítsuk meg a küzdelemteljes légkörtől, ne nyomja a kenyérgond, a család örömtelen jelene, aggasztó jövője a kedélyt; ne szántóföld, hanem az iskola legyen a lelkész csemetekertje, nem a hamisitottan adni szokott congestumok képezzék magasba néző szemei fellegét, hanem a mennyire lehet, üzzük ki, — egész szerető szivet, nyugodt kedélyt igénylő működési köréből — a csalni vágyó zsb- árusokat, hogy a lélek teljes tehetségével rendeltetési körét, s annak teendőit igyekezhessék felkarolni; akkor én azt hiszem, hogy ennek az utolsó betegnek, a közmunkásságra c s o p o r t o s u l ó e r ő k á r n y é k a f o g g y ó g y í t ó s z e l l e m l e p e l t n y u j t a n i ! — Három beteget vittem az utcára, hogy megérinthesse azokat Péter árnyéka.

Régen várnak ügyünk betegek rendező közszeilemre; sok esztendőök óta fekszenek sérültjeink a tópartján, várva az ég angyalát, hogy az általa felzavarandó vizhullámaiba valaki által bévitetvén: meggyógyuljanak. Zavartatik a tó, de nem az üditő habok előidézéseért, hanem hogy felkavarodjék a mocsár, mely a fenékre mélyedt, és sárfertővé téve azt, ne csak hogy meg ne gyógyítsa a bajokat, hanem hogy elundorítsa inkább a part virágait! Mikor lesz már, hogy az ápolatlanul, nyomorogva várakozó beteg fölött elhangzik a lábrakeltő szó: Vedd fel a te nyoszolyádat és járj!?

Meglesz; de előbb: egyengessétek az Urnak utát! . . .

A tüzetetés melletti uj izgatás.

A nagy veszély az élők s holtakra nézve nem engedi a mi krematistáinkat, elégetőinket aludni. — Miután a hulla-égetés jelentős czimet a jobbhangzásu tüzetetéssel felcserélték, dacára a népben eddig kevésbé tapasztalt rokonszenvenek, mégis újból merészlik azt elővenni. Hogy a temetkezés keresztyén szokása ellen indított második tüzrohamukkal szerencsésebbek lennének mint az elsővel, attól nem tartunk. Azonban az ily hevesen szított izgatás utján napjainkban idővel mégis hihetlenség érhető el: azért kell felmutatni, hogy ezen dolog eddig minő folyamatot vett, s mit akar jelenben erre nézve elérni.

Miután a német é g e t ő e g y l e t e k Drezdában, Lipsében, Gothában, Berlinben, Brémában, Hamburgban — a brezlaiu egy látszik elhunyt — a hazában meglehetősen fiascot csináltak, erősödést keresnek a hasonnemü Németországon kívüli egyletekkel való nemzetközi összeköttetés által, mig az utóbbiak otthon hasonlókép, követők toborzása végett „a nagy előhaladásra“ mi állítólag Németországban tétetett, utalni kénytelenek. Így például Blind Károly Londonban az ángolok által elfogadhatóvá akarja tenni, s a németeknek a hullaégetés melletti renikivüli buzgóságát mint az ősi régi kedvelt germán szokásokhoz való rokonszenves visszatérést ugy kívánja feltüntetni, melynek emlékezetét magok a századok nem voltak képesek a német nemzet érzületéből kiirtani. (Fire-burial among our germanic forefathers a record of the poetry and history of teutonic cremation by Karl Blind London- Longmans 1875.) A hullaégetés kérdése legtöbb követőkre talált ugy látszik Hollandiában, talán az ország nehéz talajmivoltával összefüggőleg, hol az egyletnek 1315 tagja van, 150 helyen szélyel, mely egy 18 személy-

ből álló igazgatóság által Hágában tartja központját. Schweitzban egy szerencsétlenül rendelkezés alá bocsátott temető miatt, Zürich a mozgalom tüzhelye, hol Kinkel professor azon fáradozik, hogy az égető kemenczét aetheticai oldalról is megkedveltette. Mailandban ez évi januárban bocsátott ki felhívást utcai falragaszok által a Comité, és hirdette a már 1873-ban elhalt selemgyáros Keller Albert maradványainak elégetését. A kíváncsi nép természetesen özönlött a nevezetes látványra. Az olasz kormány végre megadta beleegyezését s Keller bebalzsamozott hullája pótlólag a végrendeletileg kívánt nyugalmat tüztemetés által is megtalálhatta. A kemence templomszerű építményt mutatott. Mig a háromnegyedőrai kísérlet tartott, a prot. lelkész Paira tartott beszédet.

Ezen milánói példa serkentette a német hulla égetőket, hogy hátra ne maradjanak. A porosz és szász kormányok elismerésre méltó magatartása által az első izgatás dugába dőlt. — Ellenben a góthai kormány a kemenczét facultativnak nyilvánította, és így most már G ó t h a a tulajdonképi fővárosa a kívánt égetési szentségnek. A berlini egylet egy nyilvános gyűlést akart tartani e célból, de a rendőr-elnök nem adott rá engedélyt. Így most már június 6-ra 7-re Drezdában a K r e m a t i s t á k (hullaégetők) nemzetközi congressusa hirdettetett ki, hol Küchenmeister orvosi tanácsos az Urna egyletben elnököl. A tüztemetésre nézve akarnak egy részvénytársaságot alapítani, melynek célja lenne: 1) égetési apparatusok felállítása. 2) Urnaházak építése. 3) hullák égetése. 4) a hamu eltakarítás. 5) tüztemetési pénztár képzése. Különösen ez utóbbi intézmény az, mely a temetkezési cassákhoz akar hasonlítani, a drezdai egylet nézete szerint a népesség tömegét a tüztemetésnek megnyerni, midőn az által valóságos kézzelfogható előnyök adnának. Ajánlják emlékpénzek veretését is a congressusra, melyből bevett pénz a tüztemetési alapnak javára lenne. Ha a szász kormány a várakozásnak nem szegült volna ellene, akkor a congressus egy hullaégetés látványát is szolgáltatta volna, így azonban Richter professor hullája Milánóba vitetik által. A német égető egyleteknek 3 organumok van természetesen kevés olvasókkal: A „Correspondenzblatt für Feuerbestattung“ — mit Jakob gyógyszerész ad ki Weilburgban. A „Gesundheit“ — Reclam tanártól és az „Aerztliche Hausfreund“ Küchenmeister-től. — Törekedtek V i r c h o w o t is megnyerni az ügynek, de az ezt felelte Jakob gyógyszerésznek: Én nem tarthatom önt vissza, hogy a hullaégetésre nézve egy időszakos folyóiratot alapítson, de akkor egy hosszú munkásságra kell eltökélni magát. Önnel szembe fog állani a félvilág vis inertiae-je. — Az én feladatom más, bizza reám a kedvező alkalom és idő felkeresését. — Határozottabban hangzott Breslauban Dr. B i e r m e r titkos tanácsosnak — az egészségápolás mezején nagybecsült tudósnak felelete: Ő mint hygienista az elégetés mellett, mint törvényszéki orvos, és antiquar ellenben ellene van, és mint kedély embere még most kételkedő, nem határozhatja el magát az izgatás mellett feltétlenül szószólásra.

Legújabb a „Deutsche Zeit- und Streitfragen“ 71 füzetében egy gyakorló orvos Dr. W i t t m e i e r Nordhausenben e tárgynak egy igen olvasásra méltó értekezést szentelt: Ő azon eredményre jön „Az egészség (Hygiene) álláspontjából az eltemetést a legegyszerűbb s legártalmatlanabb módnak tartom az emberi hullák eltakarítása végett. A Krematisták véleményök mellett küzdelemben azon hibát követik el, hogy ők olyan tények által, mik valamely eszköz család és visszaélés-

szerű alkalmazásából következnek, magának az eszköznek elvetésére határozzák el magukat. Azon temetkezési hely, melynek talaja alkalmas a rothadási productumokat absorbeálni, mely a tisztító szeleknek kitéve, gazdag tenyészettel ékesítve van, teljesen betölti rendeltetését és minden városra nézve birható. — Az egyedüli egészen tudományos dolgozat a hulla égetésről — a legújabb időben — (Professor Kopp „Leichenbeerdigung und Leichenverbrennung.“ Deutsche vierteljahrschrift für öffentliche Gesundheits Pflege- Band 7. Heft 1.) a tüztemetést csak a nagy városok részére követeli, és nem épen egészségi okokból, hanem a föld magas ára, és a hosszú út miatt, mit a hullákkal megtenni kell. De a milliókkal szemben, miket csatornázásra, a városok alfenekének tisztántartására kiadnak, azon összegek, melyet új temetkezési helyekre kívántatnak csekélyek, és a távolságok a nagy városokba, jogosult sajátságok, mikhez a lakosok szokva vannak. A hullaégetés olcsóbb nem lehet mint a földbe eltakarítás. A sirásó ha más név alatt is, támasztand követelést, és az elégetés költségei, bármily kevésre számítassanak — jóval fölülmulnák a summát, mit most temetőkre kiadnak.“ — Így itél egy tapasztalt orvos, kinek iratai teljesebb kifejtésben a theologusra nézve is sok tanúságot tartalmaznak.

Ha összehasonlítjuk ezen orvosi röpirattal azon iratot, mit legközelebb egy lelkész Drezda közelében Dr. Eduard W e b e r ily czim alatt: „Wie bestatten wir unsere Todten“ (Eine Zeitfrage, Leipzig Buchhandlung des Ev. Vereinhauses 1876) tett közzé: csak örülhetünk, hogy mindketten egy dolog feletti ítéletben mennyre egygyek, — mely ügy a Krematisták részéről, nem a valódi meggondolatlansággal, hanem a párt tűzhevével tárgyalatik.

Az „Ev. Kirchenzeitung“-ból közli:
F o l y a m p a r t i.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S és bírálat.

G y a k o r l a t i l e l k é s z e t. II-ik Füzet.

(8. F o l y t a t á s.)

A XVII és XVIII-dik sz. a két karácsonyi beszéd van közölve, mindkettő szerzője Ö r e g J á n o s volt verebi lelkész, most phil. tanár s a Gyakorl. lelkészet egyik szerkesztője.

A XVII-ik sz. a beszéd alapigéje Ján. 3, 16: u g y s z e r e t é I s t e n e v i l á g o t, h o g y a z ö e g y e t l e n e g y s z ü l ö t t f i á t a d n á, h o g y m i n d e n v a l a k i h i s z e n ö b e n n e e l n e v e s z s e n, h a n e m ö r ö k é l e t e t v e g y e n; főthéma maga a textus, melyet szerző minden részletében magyarázva tárgyal. — Alig van szöveg a sz. könyvben, mely a megváltás lényegéről kevés szóban oly kimerítőleg tanítana, mint ez. Szerző felfogta a szöveg gazdag tartalmát, s igyekszik azt lehetőleg kimeríteni, hogy elérje beszédje célját, mely nem más, mint Jézus születésének jelentőségét, új világot alkotó áldásos voltát ösmertetni s felbuzdítani a hallgatókat, ezen áldásban leendő részesülhetés feltételére: a Jézus Krisztusban való munkás hitre, „hogy mi bennünk is megszülessék a Krisztus, s egész életünk folytonos karácsony legyen.“ — E lehető legszebb s az ünnep céljához legillőbb tárgy kidolgozására szép figyelmet és gondot fordított szerző; azonban, a kijelentés lényegéhez mérten, Jézus Krisztus

Isten egyszülöttfiúságának képét határozottabb és kiválóbb vonásokban kellett volna rajzolni, hogy e tekintetben is kifogástalan legyen e beszéd, melynek különben, úgy a tartalom gazdagságában, mint az irmodor tiszta világos voltában s a szerkezet szabályosságában nyilvánuló jelessége félreismerhetlen.

A XVIII-dik sz. a. karácsonyi beszéd a Krisztus születésénél igazgató isteni gondviselésről tanít, mely kitűnik abból 1) hogy Krisztus a legalkalmasabb időben született, 2) hogy oly nép között, oly szüléktől, s oly helyen született, a mi reá nézve legjobb volt, 3) hogy az emberek figyelme korán felkeltetett Krisztus iránt, 4) hogy Krisztus életcélját minden akadályok dacára elérte. — A bevezetés, mely az ünneplés célját és tárgyát evangyéliomszerűleg ismerteti, helyesen, s igen szépen vezet át a tárgyra, de a főtétel nem folyik a szövegből (Luk. 2, 1—17) s az egész beszéd nem textusszerű. — Vannak ugyan tekintélyes homiléták (pl. Hüffel is), kik e szövegből ehhez hasonló, sőt sokkal eltérőbb főtételt vonnak ki, de ne kövessük őket ez uton, mert az egyházi beszéd elengedhetlen kelléke, hogy az a szöveggel valódi benső, élő összeköttetésben legyen. — A beszéd több helyén határozottan nyilvánul az evangy. szellem, de a 2-ik rész, mely Jézus fejlődését legnagyobb mértékben a ránézve kedvező körülményeknek tulajdonítja, rationalistikus irányu. — „Ha Krisztus (e pont értelméhez képest Jézus-t kellett volna írni) az uralkodó római nép keblében kitűnő család, a világ fővárosában születék, oly kitűnő tehetségek birtokában mint az övéi valának: lesz belőle egy világi uralkodó, de alig a világ hiúságairól lemondó, csupán csak a lelkieknek élő hitjavító“ — ez ellentétben áll nem csak az írás ezen tanításával: Kezdetben vala az ige és az ige Isten vala; de ellenkezik e beszéd egyéb részeinek szellemével. De meg Krisztusnak nem a messiási subjectiv fejlődés tekintetéből, hanem a megváltás általánosabbá válása céljából — és így a mi érdekünkől kellett oly körülmények között születni, mint a milyenek közt született. — Egyébként az egész beszéd tudományos készültségről s gyakorlottságról tesz bizonyosságot.

A XIX. sz. a. esztendő utolsó vasárn. beszéd szerzője Kovács Lajos n.-kőrösi lelkész. Alapige Jelen. 5, 1—5: Jánosnak a bepecsételt könyv fel nem nyithatása feletti kesergése, mely közben őt egy a vének közül azzal vigasztalja, hogy a bárány diadalmat vett, hogy a könyvet megnyissa. A bevezetésben a szöveget, ennek kimerítő magyarázata után, saját helyzetére alkalmazza szerző, ki az év utolsó vasárnapján, nem mint János, a jövendő lepecsételt könyvének fel nem nyithatása miatt, hanem azért talál okot a kesergésre, mert ő a multnak előtte tárva-nyitva álló könyvéből már sokat is olvashat „hibáink, mulasztásaink, bevégezetlen sőt még meg sem kezdett kötelességeinkről, s így már nem a bizonytalanság, hanem a kézzel fogható valóság szorongatja a könyvekben beszélő szívet“ — de olvashat olyat is, a mi könyveinek eszavakban határt szab: „ne sirj.“ E szép átmenet természetesen vezet a főthémára: az év utolsó vasárnapján micsoda okok indítanak a fájdalom és örömsírására? Ebben adva van a kimerítő két rész. Miután szerző az év első napján tartott beszédére emlékeztetvén, azzal kapcsolatosan s abból kifolyólag szomoruan vallja be, hogy „az idők jeleit“ kellő figyelembe nem véve, a társadalmi és nemzeti szellem ébredésére és állandósítására mindeddig semmit sem tettünk, vagy a semminél csak is valamivel többet — a szellemi és anyagi előmenetel ká-

rára elkövetett mulasztásainknak elsomorító voltában, káros következményeiben látja a fájdalom könnyeinek jogosultságát. — A fájdalom e kesergése közben vigasztalólag szólal meg egy a vének közül, a történelmi tapasztalás és a hit „ne sirj!“ mert Isten nem hagyja el az egyeseket és nemzeteket, csak azok ne hagyják el őt, hanem felismerve téves utait, jobban vigyázzanak ezentul az idők jeleire, s így az isteni gondviselésnek felettünk ez évben is örködött hatalmára gondolván, a bánat könnyei helyett felragyognak az örömnékönyvei. — Szerző e gondviselés mellett meggyőzően beszélő példákat hoz fel, a feledhetlen tapasztalásokban oly gazdag évnek (1873) történeteiből, s hogy az isteni gondviselés áldása feletti örömnékönyveinek forrása tiszta s nemes legyen, figyelmeztet szerző a vének egyikének, a vallásnak amaz intő szavára: ne úgy sirj, hogy könnyeidben az elbizakodás, az önérdem legyen kifejezve, s végre kötelességeink hű teljesítésére, az isteni kegyelemért való elismerő hála és imádó tisztelet érzetere lelkesít „hogy így boldog hittel és bizalommal léphessünk át az új esztendő virányosabbnak ígérkező partjaira.“ Egyike a sikerült korszerű beszédeknek.

Az alkalmi beszédek sorozatát a XXI-dik sz. a. Tóth Mihály volt losonczy lelkész, jelenleg theol. tanárnak egy, 1855 aug. 5-kén — az oroszok által hat évvel azelőtt elpusztított losonczy ref. ó-templomban végzett utolsó isteni tisztelet évfordulati napján, az ujonnan felépített templomban tartott alkalmi beszéde nyitja meg. Alapige: Sólt 116, 1—9.

A bevezetésben emlékezteti szerző hallgatóit a rajtuk 6 évvel azelőtt átment pusztító veszedelemre, a félelem és rettegés ama napjaira, melyeken az Ur elrejté tőlük kegyelmes orczáját s ezeknek rémes sötétsége mellett felmutatja előttök a jelen békeességének és életének új világosságát, megmutatja ennek fényében a gondviselés Istenét, „ki hatalmas karral emelt ki lassanként a közelebbi 6 év elforgása alatt romjainkból és keserveinkből“ — hadd keljen fel ezeknek emlékezeténél és tapasztalásánál a vallásos érzés, az igaz kegyesség, s az Isten iránti igaz háladatosság, melyre közelebb a zsoltár író szavai is intenek. — Ily természetesen s igazán az alkalmából kifolyólag vezet át a szövegre, s erről a szöveget tökéletesen kimerítő emefőtételre: miként költi fel kiállott szenvedéseink emlékezeté mi bennünk is a vallásos érzést?

E feltett kérdésre 2 részben felel meg szerző, kimutatja 1. hogy kiállott szenvedéseink emlékezeté mint erősbiti bennünk a hitet, vagyis azon meggyőződést, melyen kegyességünk alapul. — Vallásos meggyőződésünk — ugymond szerző — saját tapasztalásaink után szilárdulnak meg, s a nyomoruság napjai azok, a mikor mi oly tapasztalást szerzünk, mely hitünkben minket megerősít. A szenvedések a tapasztalás nagy iskolájába vezetnek, ott tanulhatjuk meg, hogy mi sorsunknak urai, mesterei nem vagyunk, hogy felettünk egy erős mindenható Isten igazgat és kormányoz, kitől mi feltétlenül függünk, s erről győződünk meg akkor is, ha visszaemlékezünk kiállott szenvedéseinkre, s ez az első és szükséges meggyőződés, hogy a szívben igaz kegyesség fogantassék. — De kiállott szenvedéseinknek emlékezeté arról is meggyőz bennünket, hogy Isten meghallgatja a mi szónkat, imádságunkat. „Oh az még nem hivta segítségül benső megindulással az Urnak nagy nevét, ki veszélyben, vagy szorongattatások között nem forgott. — Ama napokban, melyekre ma visszaemlékeztek, ti tapasztaltátok már, hogy a buzgó

könyörgésben erő, vigasztalás s megújulás van. — S vajjon e visszaemlékezés nem szolgál-e ma hathatós erősségül azontit hitetek és meggyőződéseiteknek, hogy Isten a gonoszt is jónkrafordítja, hogy Isten a keserüből hozza ki az édest, hogy Isten gondot visel.“ 2-szor kimutatja szerző, hogy kiállott szenvedéseink emlékezete mint eleveníti fel azon érzelmeket, melyekben kegyességünk áll, a háládatosságot, a bizalmat, az engedelmeiséget Isten iránt, s miután mindezeket, úgy a kiállott szenvedésekre való emlékezetnek, mint a zsolts. író igéinek világánál felderíti, végül e szavakkal buzdít az emlékezet áldásos éberségére: „Oh az emlékezet -- mintegy kétélű kardot forgat kezében, mely a szíven sokszor mély sebet ejt, de ugyancsak ő, mint a mult idők éjjele felett virasztó angyal örök-zöld koszorút is tart kezeiben, s ennek szívet és lelket újra üdítő virágaival kínál. Ne óh ne vessétek meg e virágokat. Sirokormain s tátongó örvény partjain nőttek azok, sokszor könyeink özönével áztattuk, de azok örökké virulnak — örökké élesztik a szívet! A könyvek felszáradnak, a sebek begyógyulnak — de a csendes és békességes türe meg hozza az igazságnak gyümölcsét — hogy azok, kik könyhullatás között vetettnek nagy örömmel arathassanak.“

Általában — a mellett, hogy az egész beszéd kitűnően alkalmi, kellő és irányadó vonatkozással a történetre, a nélkül, hogy annak szárazon részletező előadása lenne, mely scyllája és charybdise közt az alkalmi beszédeknek igen sokan hajótörést szoktak szenvedni — a tárgyalás a szövegnek teljes és tökéletes feldolgozása, mely annak minden pontját, a főtételben foglalt kérdés megfajtására s az ünnepély céljának elérésére tudja egymásból folyólag, sikeresen felhasználni, úgy hogy az ünnepélyre alkalmat adott történet s az alapige kölcsönösen a főtétel kimerítésének szolgálatában állanak. S épen ez az alkalmi beszédek különösebb jellege s e tekintetben minta beszédet nyertünk a szakképzett szerző ezen művében.

(Vége köv.)

Szabó János
ref. lelkész.

B E L F Ö L D.

J a v a s l a t

a sárospataki főiskola szellemi ügyeit rendező küldöttséghez, és a tiszáninneri helv. hitv. egyházkerületi gyűlés közbotránya.*)

Vigyázzatok, álljatok meg a hitben, úgy cselekedjétek mint férfiak, legyetek erősek, I. Kor. 16: 13.

Mély fájdalmat keltett lelkemben kegyelettel ápolta alma materünk sárospataki főiskolánknak, a „Prot. egyh. és isk. Lap“ f. évi 20-ik számában B. J. aláírással — nem igen tévedek ha állítom: egyh. ker. főjegyző nt. Bálint József ur — csak halvány

*) Miután a t. cikkirő nyilvánosan megrovatott, Lapunk f. é. 161. oldalán az esetet mi is jeleztük „hithűség jutalma“ cikkünkben; miután a Miskolczon f. é. május 2 -- 4-ki közgyűlés jegyzőkönyvének 10-ik számában illető lelkészre a büntetés is kimondatott, mely abban álland, hogy az egyházkerület „öt a snperintendensi hivatal által személyesen maga elé idézve, keményen megdntgáltatni . . . rendeli;“

szinnel ecsetelt szellemi és anyagi betegeskedése. Jelezve lett ugyan e kór állapot már a tiszáninneri ev. ref. egyh. kerület mult 1875. év szept. 21—22 napjain Pelsüczön tartott közgyűlés jegyzőkönyve 80-ik számában, hol a főiskolai közigazgató teszen jelentést a superintendensi hivatalnak a főiskola egész szervezetében mutatkozó lényeges hiányokról. A betegség akuttá vált, s igen élénk vitatkozásra adott — kiválóan az anyagi állapot roncolt volta — alkalmat a f. évi május elején Miskolczon tartott egyh. ker. közgyűlésen, s a gyógykezeléssel, a betegszervek felüdtítésével egy nagy számú küldöttség bizatott meg. Reményilem, e szakértő érdekelt küldöttség erőteljes munkára fejlesztí az anyagi organismus ernyedtségeit, mely bizonynyal rendetlen életmódból származhatott. Azért édes óhajjal várom az örvendeztető tudósítást.

Vigasztaló a főtiszt. egyházkerületnek főiskolánk szellemi kór állapot javítására, ügyeinek rendezésére tett bölcs intézkedése is, miszerint ez, „egy külön küldöttségre bizatott, melyben a tanári kar a maga kebeléből, minden szakból két-két egyénnel fogván magát képviseltetni; munkálatát az anyagi szervezeti munkálat tárgyalása idejére legközelebb szintén felterjesztendi.“

Ezen főiskolánk szellemi ügyeit rendező bizottság, úgy vélem nem érezheti magát sértve, ha az ügy szentségéről áthattott hive s meggyőződésében szilárd, a tiszáninneri hlv. egyh. kerület egyik kebelbeli gyülekezetének lelkipásztora, szerény javaslatát rendező gondjaiba ajánlani bátorkodik, röviden körvonaloza ezekben: „A tanszabadság elve szerint egyetemi színvonalra emelt akadémiai tanpályán a theologiai szakban, valásunk aaptanain álló külön theologiai tanszék állittassék a helv. hitvallásban élő ev. ref. keresztyén gyülekezetek lelkészeinek képzésére, hogy így a különböző irányokban tájékozottságot, szabad önállást, elhatározottságot szerezzen magának a lelkészi pályára elkészült ifju.“*)

Nélkülözhetlen ezen intézkedés bár mily áldozattal. Mert hiszen főiskolánk a tiszáninneri helv. hitv. egyházkerület egyeteméé, és ez akadémiaja minden tanszakok felett lelkészeit képző intézet, és mig az egyházkerület ünnepélyesen nem proclamálja a teljes szentírás s ezen épült vallástételeknek eltörlését, a lelkészeket fel nem oldozza — ha ilyen lehetséges lenne — esküjök alól, — őket s hveiket meg nem győzi eddigi hitöknek téveteg voltáról: addig a leendő lelkészeknek ebben t. dományos képzést nyujtani kell.

És a mi főiskolánkban ez idő szerint ilyen nincsen. Mert lehetetlen feltennem, hogy tanári székéből valaki azon tant hirdesse, melyről az irodalom terén ország világ előtt ócsárolva szól. „Gyümölcsök ről is meritek meg őket.“

miután végre Lapunk az evangyéliomi positivumok s az egyházi alaptanok érdekében működik: nem tagadhattuk meg az öngazolás végett kért tert.

S z e r k e s z t ö.

*) Határtalan tanítási szabadság, olyan hogy az egyház alaptanait is rombolhatja, tagadhatja, felekezet által fentartott iskolában ez élelles; akkor volna menthető némileg, ha ugyanazon tanszékekre — dogmatika, exegesis stb. — két-két tanór alkalmaztatnék ellensulyozásul, hogy a hallgatóság a tagadó kritika ellenében hallhatná a védő kritikát is meggyőződés emberétől. Az állam által fentartott egyetemek egész más természetűek s ott baj esetében könnyen lehet segíteni.

S z e r k.

Hallani kell a főiskola theologus ünnepi küldötteit! Hatalmasan elszónokolják hit- és lélekkel teljes ünnepi beszédeit Dr. Heisler urnak, s ha megkérjük: akként hiszik-e azokat? hidegen vállat vonnak. Tüzetesen szóba ereszkedve: szemléljük a megilletődést, a beharczot. Hány ily meghasonlott lélek mond búcsút a lelkészi pályának? vagy ha elnémitotta a kenyér lelke szavát, lesz hely. hitv. lelkipásztor, ki a szent irások s vallástételek tisztán hirdetésére ünnepélyesen megesküszik! Egyébiránt szemem előtt tette ezeket az esküt 1871 szept. 21-kén a dogmatika theologia tanára is, és hithűsége ki előtt ismeretes?! . .

Nem tudom mennyiben adjak igazat a „Prot. egyh. és isk. Lap“ f. évi 21-ik számában Farkas József ur által közölt értesítésnek, a Kecskeméti gyűlésezett magyarországi protestáns egyletről, mely bár — a titkári jelentés szerint — a megosztattatás keservének hangos kifejezést ad s hamis panaszokra fakadoz: mégis mint a Duna, úgy a Tisza mellékein többségben mondja magát. Ha ez tény, akkor nem csudálkozhatom egyh. ker. főjegyző ur fentjelölt gyűlési tudósítása végpontjában felhozott k ö z b o t r á n y felett, melyet szült, a beadott szavazatok közt, az ungi egyházmegyebebeli cs—i lelkésznek csak maga által aláírt azon nyilatkozata, mely szerint ő, az aljegyzői hivatalra kijelölt egyének közül — m e r t v a l l á s u n k a l a p t a n a i v a l s h i t c z i k k e i v e l e l l e n k e z ő t v a l l a n a k s t a n i t a n a k, — egyiket sem tartván érdemesnek e hivatalra. — ezen indokból egyikre sem szavaz. Akkor a tiszáninnyi egyházkerület — illetőleg protestáns egylet — elveit s modern eszméit támadta meg — a közszellem hordozóiban — a botránykozgató cs—i lelkész! . . árva feje, nem ismerete egyházkerülete közszellemét! . . .

Semmiképen nem adhatok igazat a prot. egylet titkári jelentésének. Hiszen én soha semmiféle egyházkerületi végzést, határozatot, vagy superintendensi kibocsátványt nem láttam, nem hallottam, mely a bibliának modern szellemben magyarázását, hirdetését, a vallástételeknek beszűntetését, az eskü érvénytelenségét elrendelte volna. Ha ez nem történt, úgy már igazán cifra divat az, hogy valakinek positiv hite, hitében erőssége, férfiu bátorsága — mire Pál apostol lelkesít — közbotrányt okozzon legfőbb egyházhatósága előtt. Az egyházkerületnek örvedetes tudomásul kellett fogadnia kebelbeli lelkipásztorának hithűségét.

(Vége köv.)

M a k a y E n d r e,
csomonyai hely. hitv. lelkész.

K Ü L F Ö L D.

Berlin és Bádén.

(Egyházalkotmány, helybehagyás, egyházi művészet, vegyes iskolák.)

Miként előre is könnyen látható volt, most már a Porosz-hon nyolcz régibb tartományai számára az alkotmány mű befejeztetett. Az alsó ház 30-ki ülésében az egyházalkotmányi törvény az Urakháza által neki adott alakban v á l t o z a t l a n u l e l f o g a d t a t o t t. A kultusminiszter, ki legelső volt a szó megragadásában, azon sürgős kívánságot fejezte ki, hogy a törvény fogadtassék el, úgy a mint van. Két képviselő, V i r c h o w és K l o t z (haladópart), az „elv“ fentartása végett, még három indítványt tett a korábbi végzések visszaállítására, azok azonban nagy többséggel visszautasítottak, és erre a tervezet egész-

ben végleg helyben hagyatott és elfogadtatott. Ellene szavaztak a haladópart, a középpárt és a lengyelek. A szavazás eredményének kihirdetése után nagy számú képviselő járult a kultusminiszterhez és F ö r s t e r miniszteri igazgatóhoz, hogy üdvözlétüket s szerencsekívánatukat kifejezzék.

Az egyházi művészet összerdekeire nézve egy új szerv lépett ez év kezdetével életbe ily cím alatt: „A r c h i v f ü r k i r c h l i c h e B a u k u n s t u n d K i r c h e n s c h m u c k“ több hirneves építész és művész közremunkálása mellett kiadja P r ü f e r T h e o d o r. A kiadó, ezen vállalatát azon bizonynyal találó megjegyzéssel igazolja, hogy miután korunkban az egyház nem tarthat és nem akar tartani többé igényt arra, hogy az egyetemes művészetet vezesse és a felett uralkodjék, a szükség annyival sürgetőbb az egyházi művészetet a maga önállóságában megtartani és azt saját mezején az iga alá vetés és megszenteltetés elől biztosítani. Hogy ezen feladatot megoldhassa, célja ezen új szervnek, melynek első füzete előttünk áll, az építészek, valamint szakértő egyházi és világi embereknek az egyházi művészet kellékei fölötti nézeteit, hasábjain szóba hozni, a pártfogók, egyházi hatóságok és technikusok elé jó, követésreméltó mintákat adni, végre az egyházi művészet iránti érzéket és szeretetet szélesebb körökben ébreszsze és előmozdítani megkísérelje.

Az evangyéliomi egyházi építés szilárd és példányszerű szabályainak szüksége a legujabb időben többször szóba jött. Ezen vállalatot, mely e téren a helyes utat megmutatni ígérkezik, szívünkben üdvözljük és kívánunk neki szives fogadtatást és áldásdús eredményt. — Megjelenik a mű Berlinben, az „Archiv“ önkiadásában, W. Französischestrasse, 67. In Commission der Logierschen Buchhandlung.

B á d e n. Május hónap első napjaiban folytak az országrendek második kamarájában a kormány által előterjesztett s a v e g y e s n é p i s k o l á k b e h o z a t a l á t i l l e t t ö t r v é n y t e r v f ö l ö t t i t a n á c s k o z á s o k. Eddigél meg volt engedve a vegyes iskola, mindazáltal mostanig viszonyszerűleg csak kevés gyülekezet használta azokat: u. m. néhány nagyobb város, mint Mannheim és Heidelberg és csekély számú vidéki gyülekezet. Már ezen körülmény megmutathatta volna a kormánynak, hogy tulajdonképeni szükség vagy csak valami különös hajlandóság is a vegyes iskolák életbeléptetésére, az országban nincs. De most már ezen iskola ott áll a szabadelvű programmon. A kormány a nemzeti szabadelvű párt nyomásának engedett és a törvénytervet előterjesztette. Nehéz vajadások közt látott napvilágot, nem is felelt meg egészen a párt várakozásainak. Egészben óvatosan és figyelemteljesen vala szerkesztve. A népiskolai oktatásban, a törvényterv szerint, az összes iskolaköteles gyermekek egyetemlegesen részesíttetnek, a vallástanítás kivételével, melyet minden hitvallású gyermekek elkülönítve nyernek. A tanítói állások betöltésénél az iskolát látogató gyermekek felekezeti hitvallását a lehetőleg tekintetbe kell venni; különösen az olyan iskoláknál, melyekben csak egy hitvallású gyermekek oktattnak, csupán illető hitvallású tanító alkalmaztassék.

Az egyetemes vitánál csak az ultramontán párt tagjai nyilatkoztak a tervezet ellen és hangsúlyozták nevezetesen, hogy a felekezeti béke azáltal inkább megzavartatik, mint előmozdítatik és hogy a vallástanítás, minthogy szaktanítás leend, jelentőségében és hatásában sokat veszít. A miniszter kiemelte, hogy a törvénynek gyakorlatilag azon jelentősége nincs, a melyet an-

nak tulajdonítani megkísérlenek. Csak 153 gyülekezetnek van elkülönített iskolája; bőven $\frac{4}{5}$ -de marad az összes iskoláknak egészen érintetlenül; csak $\frac{1}{5}$ -de szenved változást és ebben a többségre nézve nyereség van. A kis demokratikus párt egy tagja, ki izraelita vallású, azon reményt fejezte ki, hogy a felekezeti vallás tanítás általában száműzessék az államiskolákból, de e nézettel egyedül maradt.

A tervezet egyes határozatainak tárgyalásánál a bizottság előadója, K i e f e r képviselő több fontos határozatokat megtámadott és ajánlotta azokat kitörölni, mivel azok a törvénnyel teljességgel nem illenek össze és azokkal ismét elvétetnék, a mi előbb megadatott volt. Daczára a miniszter ez ellenében legkomolyabb előterjesztéseinek, a ház többsége az indítvány mellé állott.

Az egész törvény feletti szavazás alkalmával ellene szavaztak annak az ultramontán képviselők és két miniszter Jolly és Turban, kik egyszersmind képviselők. A legelső kamara azonban hihetőleg ismét helyre fogja állítani lényegében a kormánytervet, mivelhogy csak ennek van kilátása arra, hogy a nagyherceg megerősítését megnyeri. (R. K.)

K Ü L Ö N F É L É K.

SZÉKÁCS JÓZSEF

hit és bölcsészettudor, pesti ág. h. tv. evang. lelkész, volt szuperintendens f. é. jul. 29-kén esteli X órakor, élete 68-ik, házassága 37-ik, lelkészi hivataloskodásának 39-ik évében jobblétre szenderült. — A közjóra világolt élet nevezetesebb mozzanatai ezek. Született 1809, tebr. 2-kán Orosházán, hol atyja tímár mester volt. Tanult Mező-Berényben, Sopronban és Berlinben (1834); az ujonnan alakult pesti magyar á. h. evangélikus egyház első lelkészévé 1837 júliusban hivatott s viselte hivatalát példás hűséggel s gondnal éltefogytáig.

1830-ban jelent meg első költeménye az „Auróban“; 1838-ban a Kisfaludy Társaság rendes tagjává választott, mint költő lyrai, epigrammai stb. darabokban tünt ki, lefordította Horác ódáit. — A „Protestáns egyh. isk. Lap“ egyik megalapítója, megindítója és szerkesztője volt 1848-ig; 1855-ben szerkesztő társával „prot. lelkészi tárt“ adott ki; 1838—1848-ig főjegyzője a bányai evang. egyházkerületnek; a pátenkori küzdelemben nemes és tevékeny részt vett egyháza javára; a közbizodalom 1860 jul. 19-kén a bányai e. kerület superintendensi székébe emelte, mely hivatalt 1872-ig viselte, ekkor önkényt lemondott, hogy élete hátralevő részét saját gyülekezetének szentelje. 1865-ben országgyűlési képviselő, 1870-ben a magyar tud. Akadémia tiszteletbeli tagja.

Az „Evagy. Prot. Lap“ megindítását is helyeselte és üdvözölte „munkatársul csak azért nem ajánlom fel magamat — írta 1872 jun. 24. — mert én már megfáradt öreg ember vagyok; de szíves részvétem felől biztosíthatom, valószínű, hogy tán egyet-mást alkalmilag küldeni is fogok . . .“ A Lap megindulásakor pedig classikus rövidséggel írta (1875. jan. 2.) „míg élek küldjék a Lapot.“ — Küldetett is.

A magyar költészet érdemes bajnoka, a prot. egyházi iro-

dalom lelkes művelője, prot. lap-irodalmunk egyik primus motora, az evang. lelkészi kar példány tagja, jeles főpásztor, az egyház és haza tiszta jellemű hű fia, az evangéliomi igazság tántoríthatlan vallója, a philanthropia tettlegesítője, a magyar protestantismus egyik nagy disze — hunyt benne el. Drága hamvai nyugodjanak csendesen; dicsőült lelke szemlélje az Ur dicsőségét; munkáiban ható szelleme ide alant buzdítsa a nyomán ke-
őket! Legyen áldott emlékezete!

(Halálozás.) K á l m á n F e r e n c z. Folyó év jul. 20. kísértetett ki az örök nyugalom helyére néhai Kálmán Ferencz nyugalmazott tanító. Kimult életének 79-ik, boldog házasságának 51-ik évében jul. 18. d. u. 3 órakor Anton aszkóiban. A boldogult született 1797-ben Veszprémmegye Kajár községében papi családból. Tanulmányait a pápai főtanodában elvégezvén, hol is seniorságot és praeceptorátokat viselt, a gazdasági pályára határozta magát s miután a keszthelyi intézetben kiképeztetett, Magyar- és Erdélyországban kisebb-nagyobb uradalmakban nyert alkalmazást. Azonban 1863-ban bele unván a világi foglalatosságba, tudományos készütségéről tanuskodó bizonyítványai folytán a n. szalontai egyházmegye által a geszti h. h. egyházban tanítóul alkalmaztatott s e helyen 12 évig viselte azt. De aggkora, elgyengült ereje következtében 1875-ik év tavaszán arról lemondott s nyugalomba lépett s gyermekei körében töltötte idejét. Ily helyzetben lepte meg a súlyos betegség, melyet követett a mindeneket meggyógyító halál. Özvegyet s 3 szárnyára bocsátott gyermeket hagyott hátra. Legyen áldott emléke lengjen béke hamvain. (K. E.)

(Halálozás.) E ő s z e I s t v á n zalai esperes, kövágó-örsi evang. lelkész, julius 9-kén, élete 52-ik évében rögtöni szerencsétlen halállal kimult. Szomorú csapás özvegére, s árvájára s az egyházra! Nyugalom az elhunynak, vigasz a vigaszra méltóknak!

I n d o k o l t j a v a s l a t a a hegyaljai ág. hitv. ev. egyházmegyének a Pozsonyban felállítatni szándékolt theologiai akadémia tárgyában. Kellő tájékozó fényt vet ez alapos dolgozat, s remélhető irányadólag, az evang. testvérek fontos tervére; elvben hozzájárul egy egyetemese theologiai akadémianak a pozsonyi theol. intézettel egyesítve szervezéséhez, de új és fontos módosításokkal; verseny szempontjából is az eperjesi theol. intézetet 2 éves theol. semináriumul fentartatni kívánja. Kár hogy a hely (Pozsony) előnyei és hátrányai felett is mélyebb bírálatba nem bocsátkozott. A költségvetés szűkmarku az acsai első tervhez mérve, s féltő hogy a tanerő nyereség oly mérvben el nem éretik. E kiváló jeles munkát nagy figyelmet fog gerjeszteni.

D e b r e c z e n i r e á l t a n o d a. Megjelent a debreczeni városi főreáltanoda Értesítője az 1875—76 tanévről, közli Gelenczei Pál igazgató. Elul értekezés Beczner Frigyesztől „a magyar nyelv és irodalom tanításáról.“ A tanerők száma 9, a bejegyzett tanulóké 108, ezekből helyi h. 44, mőzes vallású 28, helybeli 52, vidéki 56 (ez is igazolja, hogy ez iskolát nem csak Debreczen városnak, de az államnak is kellene, legalább fele részben, segélni). A jövő tanévben az V-ik osztály szünetel s helyette a VI-ik osztály léptetetik életbe. Tanulók felvételi ideje szept. 1—3, félévi tandíj 6 frt.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.